

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Határon átnyúló öröklés az Európai Unióban

Szerző: dr. Dallosné dr. Farkas Edina

Nyíregyháza, 2017. október 2.

I. Bevezetés

Körülbelül 4.5 millió ember hal meg évente az Európai Unióban. Az összes öröklés 9-10 %-ának (kb. 450.000) van nemzetközi vonatkozása, összesen kb. 123 milliárd euro vagyont felölelve.¹ Ezen számok - a személyek szabad mozgása és a különböző tagállamok állampolgárai között kötött házasságok révén - évről évre nőnek.

Az egyes tagállamok öröklési joga jelentős különbözőséget mutat: eltérés van - többek között - a családtagok által örökölheto örökrész mértékében, az eljárási szabályokban, az élettársak és az egynemű partnerek jogai között. Míg minden tagállam ismeri a végrendeletet, addig egyes tagállamokban a közös vagy kölcsönös végakarát is ismeretes. Ezen különbözőségek nehézségeket, késedelmeket és bizonytalanságot okoznak mind az öröklés tervezésének folyamatában, mint a halál bekövetkezése után.

II. A határon átnyúló öröklési ügyekben felmerült nehézségek

Az európai öröklési rendelet megalkotását megelőzően számos nehézséggel kellett szembenéznük a határon átnyúló öröklési ügyekben érintett örökhagyóknak, örökösöknek és a hagyatéki gondnokoknak.

Az elsődleges problémát a joghatóság kérdése jelentette. Ha például egy végrendelet nélkül elhunyt lengyel állampolgár utolsó szokásos tartózkodási helye Franciaországban volt, mind a francia, mind a lengyel öröklési jog alkalmazható volt, ugyanis míg a francia jog szerint az elhunyt utolsó szokásos tartózkodási helye, addig a lengyel jog szerint az elhunyt állampolgársága alapítja meg a joghatóságot (pozitív joghatósági összeütközés). Ha azonban egy francia állampolgár utolsó szokásos tartózkodási helye Lengyelországban volt, - a fentiekből következően - egyik állam joga sem volt alkalmazható. Tovább bonyolította a helyzetet, hogy néhány tagállam különbséget tett a hagyatéki vagyontárgyak természete szerint azok öröklése között: például az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye határozta meg az ingóságok, a vagyontárgy helye pedig az ingatlan öröklésére alkalmazandó jogot.

Problémát jelentett az örökhagyóknak az öröklésre alkalmazandó jog megválasztására irányuló korlátozott lehetősége, a legtöbb EU tagállam ugyanis nem teszi lehetővé az örökhagyó számára az

¹ European Commission: Simplification of regulation on international successions Brüsszel, 2009. október 14.

öröklésre alkalmazandó jog kijelölését, amelyek pedig lehetővé teszik azt, szigorú korlátokhoz kötik.

Nehézségeket okozott a határon átnyúló öröklési ügyekben az ítéletek, peren kívüli döntések és közjegyzői okiratok korlátozott elismerése és végrehajthatósága. A Brüsszel I. rendelet², amely kimondja, hogy valamely tagállam bírósága által hozott bármely határozatot külön eljárás nélkül elismerik más tagállamban, kifejezetten kivonja a tárgyi hatálya alól az öröklési ügyeket.

Az örökösöknek gyakran költséges, időigényes és szükségtelen eljárások útján kellett bizonyítaniuk ebbéli minőségüket, ugyanis a tagállamok - saját kritériumrendszerük szerint - az örökös minőség igazolásának különböző szintjét követelték meg.

III. A rendelethez vezető út

A Tanács és a Bizottság először 1998-ban, a Bécsi cselekvési tervben nyilvánította ki szándékát a közösségi szintű öröklési jogi szabályozás megteremtésére. A Tanács által 2004 novemberében elfogadott Hágai program hangsúlyozta, hogy az öröklési ügyekre vonatkozó olyan jogi eszközt kell elfogadni, amely foglalkozik - különösen - a jogszabályok közötti kollízió, a joghatóság, az öröklési kérdésekkel kapcsolatban hozott határozatok kölcsönös elismerése és végrehajtása, valamint az európai öröklési bizonyítvány kérdésével. A Bizottság 2005. március 1-jén nyilvánosságra hozott, 39 kérdésből álló Zöld könyvével széles körű, hét éven át tartó egyeztetés és konzultáció vette kezdetét, melynek eredményeképpen az Igazságügyminiszterek Tanácsa 2012. június 7-én egyetlen ellenszavazattal (Málta) elfogadta a végleges szöveget, majd az Unió hivatalos lapjában 2012. július 4-én nyilvánosságra hozták az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendeletét az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről. (A továbbiakban: R.) A R.-et a 2015. augusztus 17-én vagy azt követően elhunyt személyek utáni öröklésekre kell

² A Tanács 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (2000. december 22.) 1. cikk (2) bekezdés a) pont

alkalmazni³ - az Egyesült Királyság, Írország és Dánia kivételével⁴ - az Európai Unió valamennyi tagállamában.

IV. A rendelet

A R. harmonizálja az EU tagállamok határon átnyúló öröklésre vonatkozó nemzetközi magánjogát. Célja a különböző tagállamokban folyamatban lévő párhuzamos eljárások elkerülése, a joghatóság és az alkalmazandó jog egységes meghatározása és egy egységes öröklési jog alkalmazása a hagyaték tárgyát képező vagyona függetlenül annak természetétől vagy helyétől.

IV.1. Tárgyi hatály

A rendelet hatálya - a preambulum (9) bekezdése, valamint a 3. cikk (1) bekezdésének a) pontja értelmében - kiterjed a hagyaték öröklésének valamennyi polgári jogi szempontjára, azaz a vagyontárgyak, jogok és kötelezettségek haláleset miatti átszállásának valamennyi formájára, akár végintézkedés szerint megvalósuló átruházás, akár törvényes öröklés révén történő átszállás útján.

A R. 1. cikk (1) bekezdésének második mondata általános jelleggel kizárja az adó-, vám- és közigazgatási ügyeket a R. hatálya alól, míg ugyanezen cikk (2) bekezdése tételesen sorolja fel azon ügyeket, amelyekre - bár úgy tűnhet, hogy kapcsolódnak az örökléshez - nem alkalmazható a R. Ilyenek például a valamely természetes személy eltűnésével, távollétével vagy holtak nyilvánításával kapcsolatos kérdések; a szóbeli végrendeletek alaki érvényessége; a társaságok, valamint a más jogi személyek vagy jogi személyiség nélküli szervezetek létesítő okiratában vagy alapszabályában foglalt záradékok, amelyek tagjaik halála esetére rögzítik a részesedés sorsát.

IV.2. Joghatóság

A R. 15. cikke szerint a joghatóság hivatalból vizsgálendő: „amennyiben valamely tagállam bírósága előtt olyan öröklési ügyben indul eljárás, amely tekintetében e rendelet értelmében nem rendelkezik joghatósággal, a bíróság hivatalból megállapítja joghatóságának hiányát.”

³ R. 83. cikk (1) bekezdés

⁴ R. preambulum (82) és (83) bekezdés

IV.2.1. Általános joghatóság

A R. 4. cikke tartalmazza az általános kapcsolóelvet, miszerint „annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal az öröklés egészében történő határozathozatalra, amelynek a területén az örökhagyó szokásos tartózkodási helye elhalálózásának időpontjában volt.” Ezen tagállam bírósága rendelkezik tehát joghatósággal a más tagállam területén lévő ingatlan hagyatéki vagyona is.

A R. nem határozza meg azt, hogy mit kell „utolsó szokásos tartózkodási hely” alatt érteni, mely következképpen magában hordozza annak a lehetőségét, hogy az egyes tagállamok másként értelmezik azt.

A R. preambulának (23) bekezdése az alábbi iránymutatást adja: „A szokásos tartózkodási hely meghatározása céljából az öröklés ügyében eljáró hatóságnak átfogóan kell értékelnie az örökhagyónak a halálát megelőző években és az elhalálózása időpontjában fennálló életkörülményeit, figyelembe véve az összes releváns tényállási elemet, különösen az örökhagyónak az érintett államban való tartózkodása időtartamát és gyakoriságát, valamint annak körülményeit és indokait. Az így meghatározott szokásos tartózkodási hely szoros és tartós kapcsolatot kell, hogy jelentsen az érintett állammal e rendelet konkrét célkitűzéseinek figyelembevételével.”

Kérdésként merül fel, hogy mennyi ideje kell az örökhagyónak egy meghatározott tagállamban élnie ahhoz, hogy az „szokásos tartózkodási hely”-nek legyen tekinthető. Annak tekinthető-e például akkor, ha egy német állampolgár a francia riviérára költözik és ott kevesebb, mint egy hónap múlva meghal. Tovább bonyolítja a kérdést, hogy a tartózkodási hely nem egy állandó kapcsolóelv, az gyakran változhat az ember élete során.

Az utolsó szokásos tartózkodási helyet - általánosságban - az örökhagyó halálát megelőző években és halála időpontjában az örökhagyó életkörülményeinek megfelelő mérlegelésével határozhatjuk meg, ennek körében kiemelt jelentőséggel bír az, hogy hol volt az életének központja és hová kötik a főbb társadalmi (családi és munkahelyi) kapcsolatai.

Az Európai Bíróság még nem adott pontos fogalom meghatározást az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helyére mint az öröklési ügyekben használatos kapcsolóelvre.

A Bíróság más tárgyú, iránymutatásként használható C-392/05. számú ügyében adott fogalom meghatározása szerint szokásos tartózkodási helynek azt a helyet kell tekinteni, amelyet az érintett érdekeinek állandó központjául választott. Ha a foglalkozási és személyes kötődések átfogó értékelése nem elegendő az érintett személy érdekei állandó központjának meghatározásához, azt elsődlegesen a személyes kötődések alapján kell vizsgálni.⁵

A Bíróságnak a C-523/07-A ügyben (2009. április 2.) az egyik tagállamból egy másikba költöztetett gyermekek gondozásba kerülése kapcsán abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy megváltozott-e a gyermekek szokásos tartózkodási helye annak ellenére, hogy viszonylag rövid idő - néhány hét - telt el a költözés óta. A Bíróság ítéletében kifejtette, hogy pusztán a fizikai jelenlét nem elegendő a tartózkodási hely megállapításához, a kérdés eldöntésénél olyan körülményekre is figyelemmel kell lenni, hogy ez a jelenlét ne legyen ideiglenes vagy alkalmi jellegű, és együtt járjon a családi és szociális környezetbe való bizonyos fokú beilleszkedéssel. Ennek érdekében figyelembe kell venni - különösen - a család adott tagállam területén való tartózkodásának időtartamát, szabályszerűségét, az e tagállam területén való tartózkodás, illetve az oda való költözés körülményeit és indokait, a gyermek állampolgárságát, az iskoláztatás helyét és körülményeit, a nyelvismeretet, valamint a gyermeknek az említett tagállamban kialakított családi és szociális kapcsolatait. A szokásos tartózkodási hely áthelyezésére utalhat a szülők arra vonatkozó szándéka, hogy a gyermekkel együtt egy másik államban telepedjenek le és ennek érdekében ott lakást vásároljanak vagy béreljenek.⁶

A R. preambuluma (24) bekezdése maga is utal olyan esetekre, amikor összetettnek bizonyulhat az örökhagyó szokásos tartózkodási helyének meghatározása: ilyen például az, ha az örökhagyó szakmai vagy gazdasági okokból külföldre került és ott dolgozott, esetenként hosszú ideig, azonban

⁵ Európai Bíróság C-392/05. számú ügy

⁶ Európai Bíróság C-523/07. számú ügy

a származási államával szoros és tartós kapcsolatot őrzött meg. Ez esetben - az összes körülmény gondos mérlegelését követően - az örökgyó szokásos tartózkodási helye úgy is meghatározható, hogy az továbbra is a családi és társadalmi életének központját képező származási államban található.

További problémát jelenthet az alábbi személyek utolsó szokásos tartózkodási helyének meghatározása: menekültek, Erasmus-diákok, ideiglenesen - különösen határozatlan időtartamra - más tagállamban munkát vállalók, olyan nyugdíjasok, akik az év egy részét tengerparti országban, más részét pedig származási országukban töltik, személyek, akik - hosszú távú orvosi kezelés vagy hosszabb időtartamú szabadságvesztés büntetés miatt tartózkodnak más tagállamban.

A Berlii Kammergericht-nek az alábbi ügyben (24 April 2016, 1 AR 8/16) kellett meghatároznia az örökgyó szokásos tartózkodási helyét:

Az örökgyó német állampolgár, 2016 februárjában hunyt el. 2010-ben, 72 éves korában elköltözött a berlii lakásából. Lakóhelyének a lánya berlii lakását jelentette be, ahol soha nem tartózkodott. Egy bérelt lakásba költözött a lengyel határ mellé. Németországban vonult nyugdíjba, ahol továbbra is aktív maradt, Berlin és Brandenburg körzetében építési tanácsadóként tevékenykedett, ahová naponta ingázott lengyel lakásából. Egyáltalán nem beszélt lengyelül és Lengyelországban semmilyen módon nem integrálódott. Orvosi kezelésekre Németországba járt, minden jövedelmét Németországból kapta, csak a megélhetés alacsonyabb költségei (alacsonyabb lakásbérleti díj) miatt lakott a határ lengyel oldalán. A Kammergericht döntése értelmében Németország maradt az örökgyó szokásos tartózkodási helye annak ellenére, hogy az elhunyt már nem lakott Németországban, német kapcsolatai ugyanis erősebbek maradtak, míg Lengyelországban sem családirag, sem társadalmilag nem integrálódott.

A R. későbbi módosításainak célszerű lenne az utolsó szokásos tartózkodási hely fogalmát pontosítani vagy egy konkrét definícióval, vagy azon tényezők felsorolásával, amelyekre a szokásos tartózkodási helyet meghatározni köteles bíróságoknak figyelemmel kell lenniük.

Sokak szerint a szokásos tartózkodási hely helyett egy állandóbb kapcsolóelvet - például az állampolgárságot vagy a hagyaték tárgyának helyét - kellene alkalmazni a joghatóság meghatározásának alapjául, ezek azonban szintén problémákat vonnának maguk után. Gondot jelentene például az, ha az örökhagyó többes állampolgár vagy több tagállam területén van vagyona, ezek ugyanis párhuzamos eljárásokat eredményeznének, ellentmondva a R. egyik alapvető céljának (több tagállamban folyó párhuzamos eljárások elkerülése).

IV.2.2. Kizárólagos joghatóság

A R. 5. cikke értelmében az öröklésben érintett felek megállapodhatnak egy tagállam bíróságainak kizárólagos joghatóságáról. Az ilyen megállapodás elsődleges feltétele, hogy az örökhagyó élt a R. 22. cikkében biztosított jogválasztás jogával (lsd. V. pont). A R. meghatározza ezen megállapodás formai feltételeit is, rögzítve, hogy az öröklésben érintett feleknek a megállapodást írásba kell foglalniuk, keltezéssel és aláírásukkal kell ellátniuk. A R. az írásba foglalással egyenértékűként ismeri el az elektronikus úton történő közlést is.

Azt, hogy kik tekinthetők az öröklésben érintett feleknek, a R. nem határozza meg, a Preambulum (28) bekezdése csak annyit tartalmaz, hogy eseti alapon kell meghatározni azt, hogy a megállapodást az öröklésben érintett valamennyi fél között kell-e megkötöni, vagy közülük néhányan is megállapodhatnak, ha az adott bíróság által az adott ügyben hozott döntés nem érintené az öröklésben érintett többi fél jogait.

Fontos rögzíteni, hogy az örökhagyó magáról a joghatóságról nem, csupán - amennyiben él a R. 22. cikkében biztosított jogválasztás jogával - az öröklésre alkalmazandó jogról rendelkezhet. Az eljáró bíróság kiválasztására az öröklésben érintett személyek jogosultak, kiknek joga ugyancsak korlátozott, az csak azon tagállam bíróságaira vonatkozhat, amelynek jogát az örökhagyó választotta.

IV.2.3. Kiegészítő joghatóság

A R. 10. cikke szerint ha az örökgyó szokásos tartózkodási helye halálának időpontjában nem az Európai Unió egyik tagállamában, hanem harmadik államban volt, a R. 4. cikke nem alkalmazható. Ebben az esetben a hagyatéki vagyontárgyak helye szerinti EU tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal az öröklés egészében történő határozathozatalra akkor, ha az örökgyó halálának időpontjában ezen tagállam állampolgára volt, vagy az örökgyó előző szokásos tartózkodási helye ezen tagállamban volt, és ez a tartózkodási hely a bírósági eljárás kezdő időpontjától számított öt évnél nem régebben változott meg.

IV.2.4. Forum necessitatis

A R. 11. cikke szerint „amennyiben e rendelet egyéb rendelkezései alapján egyik tagállam bírósága sem rendelkezik joghatósággal, kivételes esetben valamely tagállam bíróságai határozatot hozhatnak az öröklés tárgyában, amennyiben az eljárás megindítása vagy lefolytatása ésszerűtlen vagy lehetetlen lenne egy olyan harmadik államban, amelyhez az ügy szorosán kapcsolódik. Az ügynek kielégítő mértékben kell kapcsolódnia az eljáró bíróság szerinti tagállamhoz.” Kielégítő mértékű kapcsolatnak tekinthető például az, ha az örökösök szokásos tartózkodási helye az adott EU tagállamban van.

V. Az alkalmazandó jog

A öröklés egészére alkalmazandó jog - főszabály szerint - azon ország joga, amelynek a területén az örökgyó szokásos tartózkodási helye elhalálozásának időpontjában volt.⁷

A R. 22. cikke azonban lehetővé teszi az örökgyó számára, hogy az utána történő öröklés egészére az állampolgársága szerinti jogot válassza (*optio iuris*). A jogválasztásról kifejezetten, végintézkedés formájában tett nyilatkozatban kell rendelkezni, vagy annak a végintézkedés rendelkezéseiből megállapíthatónak kell lennie.

Az örökgyó autonómiájának biztosítása jelenik meg a R. 24. cikk (2) és 25. cikk (3) bekezdésében is, melyek a végintézkedés megengedettségét és tartalmi érvényességét, illetőleg az öröklési

⁷ R. 21. cikk (1) bekezdése

szerződés megengedettségét, tartalmi érvényességét és a felekre nézve kötelező erejét illetően biztosítja a jogválasztás jogát.

A jogválasztás joga a R. fontos újítása. Az öröklés tervezésének rendkívül hasznos eszközeként fontos változást hoz azon a területen, amelyet hagyományosan olyan előírások szabályoznak, amelyektől a felek nem térhetnek el.

Néhány EU tagállam már a R. megszületése előtt is biztosította a jogválasztás jogát, ezen jog gyakorlását azonban a kötelesrészre jogosultak jogainak védelmében szigorú korlátozásokhoz kötötték. A német polgári törvénykönyv a német jog választását csak a Németország területén található ingatlan vagyon tekintetében engedte, míg más országokban (például Olaszországban, Belgiumban, Romániában) egy külföldi állam joga csak akkor volt választható, ha a választott jog nem fosztotta meg a kötelesrészre jogosultakat a számukra a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog szerint biztosított jogoktól.

A jogválasztás joga lehetővé teszi az örökhagyó számára, hogy előre megtervezze az utána történő öröklést, ezzel ugyanis el tudja kerülni az érdekeivel ellentétes jog alkalmazását. Az utolsó szokásos tartózkodási hely, mint fő kapcsolóelv azon a feltételezésen alapszik, hogy az elhunyt az utolsó tartózkodási helye szerinti állammal volt a legszorosabb kapcsolatban. Ugyanakkor az örökhagyó utolsó tartózkodási helye szerinti állam joga nem biztos, hogy megfelel az ő konkrét érdekeinek. Ez minden jogválasztási jog nyilvánvaló és törvényes célja, öröklési ügyekben azonban - figyelemmel a közeli családtagok jogai védelmének párhuzamos igényére (mely számos európai nemzeti jog jellemzője) - problémákat vethet fel.

A jogválasztás joga gyakorlásának következményeként problémát jelent az, ha a joghatósággal rendelkező bíróságnak más állam jogát kell alkalmaznia. Ilyen eset fordulhat elő például akkor, ha egy német állampolgár úgy hal meg, hogy halála pillanatában a szokásos tartózkodási helye Franciaországban volt, és alkalmazandó jogként a német jogot jelöli meg. Ez esetben a francia bíróságnak a német jogot alkalmazva kell lefolytatnia az öröklési eljárást.

A külföldi jog alkalmazásának elkerülése érdekében az öröklésben érintett felek megállapodást köthetnek a választott jog tagállama bíróságainak kizárólagos joghatóságáról. (lsd. IV.2.2. pont). Ilyen megállapodás hiányában az általános vagy a kiegészítő joghatóság alapján eljáró bíróság az eljárásban részt vevő egyik fél kérelmére megállapíthatja joghatóságának hiányát, ha úgy ítéli meg, hogy - figyelembe véve az öröklés gyakorlati körülményeit, például a felek szokásos tartózkodási helyét és a vagyontárgyak fellelhetőségét - a választott jog szerinti tagállam bíróságai alkalmasabbak az öröklés tárgyában történő határozathozatalra.⁸ Ha az örökhagyó egy harmadik állam (nem EU tagállam) jogát választotta, az öröklésben érintett személyek nem választhatják ezen állam bíróságát, következésképpen az eljáró bíróságnak más állam jogát kell alkalmaznia.

A R. által bevezetett egyik legfontosabb újítás az egyetlen jog alkalmazása az öröklés egészére, függetlenül a hagyatéki vagyontárgyak természetétől vagy helyétől. A jogválasztás joga sem teszi lehetővé az örökhagyó számára a hagyaték megosztását és más-más jog alkalmazását a hagyatéki vagyon egyes tárgyaira, még akkor sem, ha az jobban megfelelne az érdekeinek.

Az örökhagyó jogválasztási joga a R. 22. cikke értelmében korlátozott: az általa választható egyetlen alkalmazandó jog annak az államnak a joga, amelynek állampolgárságával a választás megtételekor vagy az elhalálozás időpontjában rendelkezik.

Ha az örökhagyó alkalmazandó jogként a választás időpontjában fennálló állampolgársága szerinti állam jogát választja, az ezt követő változás az állampolgárságában nem változtatja meg az öröklésre alkalmazandó jogot. Ha tehát az örökhagyó a választás megtételét követően elveszíti az állampolgárságát, a jogválasztás még érvényben marad.

Az örökhagyó a választott jogban - a nemzeti törvényalkotás következtében - bekövetkezett - számára kedvezőtlen - változás esetén módosíthatja (kettős állampolgárság vagy az állampolgárság megváltozása esetén) vagy visszavonhatja a választását.⁹

Ha az örökhagyó több államnak az állampolgára, ezen államok közül bármely állam jogát választhatja alkalmazandó jogként, a R. a jogválasztás jogát nem köti semmilyen további

⁸ R. 6. cikk a) pontja

⁹ R. 22. cikk (4) bekezdés

feltételhez, vagy az örökhagyó adott államhoz fűződő szorosabb kapcsolatához. Ez összhangban áll a Bíróság Hadadi ügyben¹⁰ hozott döntésével, mely szerint amennyiben a joghatóság a felek állampolgárságától függ, a felperesek választhatnak a fennálló állampolgárságaik szerinti tagállamok közül függetlenül attól, hogy fennáll-e bármilyen tényleges kapcsolatuk az adott tagállammal.

Az alkalmazandó jog hatálya igen széles körű, felöleli a teljes hagyatéki vagyont és valamennyi öröklési ügyet az öröklés megnyílásától a hagyatékbba tartozó vagyontárgyak, jogok és kötelezettségek örökösökre történő átszállásán és a hagyatéki tartozásokért való felelősségen át a hagyatéki osztályig.¹¹

VI. A külföldi határozatok elismerése és végrehajthatósága

VI.1. A külföldi határozatok elismerése

A R. IV. fejezete a Brüsszel I. rendelet 33. és 34. cikkeiben foglaltaknál szélesebb körben rendelkezik a külföldi határozatok belföldön történő elismeréséről: egyrészt rendelkezései nemcsak a peres, hanem a nemperes eljárásokban hozott határozatokra, másrészt a közokiratokra is kiterjednek. Az elismerés magtagadásának oka lehet anyagi jogsértés [R. 40. cikk a) pontja], eljárásjogi jogsértés [R. 40. cikk b) pontja], vagy összeegyeztethetlenség [R. 40. cikk c) és d) pontja].

E körben megemlítendő még a más tagállamban hozott határozat érdemi - eljárásjogi, anyagi jogi vagy a tényállás helyességét érintő - felülvizsgálatának kizártsága.

VI.2. A külföldi határozatok végrehajthatósága

A R. 43. cikke a külföldi határozatok más tagállamban történő végrehajtásának feltételül a végrehajthatóvá nyilvánítási (exequatur) eljárás lefolytatását teszi. Ezen eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam azon bírósága vagy más hatósága illetékes, amelynek területén az a fél lakik, akivel szemben a végrehajtást kérték, vagy ahol a végrehajtás történik. Az eljárás a végrehajtást kérő kérelmére indul, és arra a végrehajtás helye szerinti tagállam joga az irányadó. Amennyiben a kérelem megfelel a R. 46. cikke szerinti alaki követelményeknek (ahhoz mellékelni kell a határozat

¹⁰ Európai Bíróság C-168/08 számú ügy

¹¹ R. 23. cikk (2) bekezdés

másolatát és az eredeti tagállam bírósága vagy illetékes hatósága által formanyomtatványon kiállított tanúsítványt), a határozatot végrehajthatóvá kell nyilvánítani.

VII. Az Európai Öröklési Bizonyítvány

A R. legjelentősebb nívuma az Európai Öröklési Bizonyítvány (a továbbiakban: EÖB), a határon átnyúló öröklési ügyekben az öröklés tényét és az örökös minőségét igazoló okirat bevezetése.

Az EÖB kiállítása nem kötelező, az önkéntes alapon kérhető, kibocsátása esetén valamennyi tagállamban bizonyító erővel rendelkezik. A bizonyítvány - bár más tagállamban történő felhasználás céljából állítják ki - a kibocsátó hatóság tagállamában is ugyanazokkal a joghatásokkal bír.¹²

Az EÖB hasznos eszköz az öröklésben érintett személyek kezében, ugyanis szemben a nemzeti jog alapján kiállított okiratokkal, amelyek nem mindegyike rendelkezik ugyanezen bizonyító erővel, továbbá - a különböző alaki követelmények, nyelvi korlátok és fordítási nehézségek következtében - a határon túli ügyekben nem használhatók minden esetben könnyen, az EÖB - standard formájának köszönhetően - egyértelmű és minden tagállamban könnyen érthető.

Az a tény, hogy az EÖB kiállítása nem kötelező, olyan helyzetet is eredményezhet, melyben egyidejűleg léteznek a nemzeti jog alapján kiállított dokumentumok és az EÖB, amelyek tartalma - (ha nem egy időben kerültek kiállításra) például a két okirat kiállítása között előkerült végrendelet következtében - eltérhet egymástól.

A bizonyítvány azon örökösök, hagyományosok, végrendeleti végrehajtók vagy hagyatéki gondnokok általi használatra szolgál, akiknek egy másik tagállamban kell hivatkozniuk jogállásukra vagy gyakorolni jogukat.¹³ Az EÖB kibocsátása iránti kérelem előterjesztésére szintén ezen személyek jogosultak.¹⁴

A fenti felsorolás taxatív, az nem tartalmazza például az elhunyt hitelezőit vagy más olyan személyeket vagy szerveket (pl. bankok), akik valamilyen vagyoni kapcsolatban álltak az elhunyttal, nem tartalmazza továbbá az örökösök örököszeit sem. Megjegyzendő, hogy az EÖB kibocsátása iránti kérelmet előterjeszteni jogosultak köre szűkebb azoknál, akik a bizonyítvány kijavítását,

¹² R. 62. cikk (3) bekezdés

¹³ R. 63. cikk (1) bekezdés

¹⁴ R. 65. cikk (1) bekezdés

módosítását vagy visszavonását kérhetik. Ez utóbbiakra jogosult a jogos érdekét bizonyító bármely személy.¹⁵

A R. 63. cikk (2) bekezdésében írt - nem taxatív - felsorolás tartalmazza azokat a tényeket és jogokat, amelyek bizonyítására az EÖB szolgál: örökös/hagyományos minőség és az őket megillető részesedés; vagyontárgyak átadása; végrendelet végrehajtására, hagyaték kezelésére vonatkozó jogosultság.

A R. 65. cikk (3) bekezdése tartalmazza a kérelem kötelező tartalmi elemeit, amelyek hiánya az EÖB kibocsátásának megtagadását vonja maga után.

Az EÖB kiállítására vonatkozó joghatósági szabályok megegyeznek a R. - általános - joghatósági szabályaival. A joghatósággal rendelkező tagállam maga határozza meg azt, hogy országán belül melyik hatóságnak (bíróságnak vagy közjegyzőségnek) van hatásköre és illetékessége a bizonyítvány kiállítására. (Magyarországon az EÖB kiállítása iránti kérelem elbírálására a hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény 102/B.§ (3) bekezdése szerint a hagyatéki eljárást lefolytató közjegyző illetékes.)

Amennyiben a kérelem megfelel a R. 65. cikkében írt tartalmi követelményeknek, a kiállító hatóság haladéktalanul kiállítja a bizonyítványt. Fontos kiemelni, hogy míg a kérelem előterjesztésére rendszeresített formanyomtatvány használata nem kötelező, hanem csak lehetőség, addig a kiállító hatóság köteles a bizonyítványt a R.-ben említett formanyomtatványok meghatározásáról szóló 1329/2014/EU végrehajtási rendelet (2014. december 9.) 5. Mellékletében található formanyomtatványon kiállítani.

A formanyomtatvány kötelező használatának indoka az, hogy a bizonyítvány - függetlenül az azt kibocsátó tagállamtól és a kibocsátó hatóságtól - könnyen érthető legyen valamennyi tagállamban.

Az EÖB bárminemű külön eljárás (elismerés vagy hitelesítés) nélkül valamennyi tagállamban joghatással bír.¹⁶

A bizonyítvány eredeti példánya a kiállító hatóságnál marad, amely a kérelmező, illetve bármely, jogos érdekét bizonyító személy részére egy vagy több - hat hónapig érvényes (de meghosszabbítható) - hiteles másolatot állít ki róla.¹⁷

¹⁵ R. 71. cikk

¹⁶ R. 69. cikk (1) bekezdés

Felhasznált irodalom

dr. Suri Noémi : Az öröklési jog európaizálása a tagállami öröklési eljárások fényében (Doktori értekezés)

Commission Staff Working Document Accompanying the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of successions and on the introduction of a European Certificate of Succession Brussels, 14.10.2009 SEC(2009) 411 final C7-0236/09

Towards the Entry into Force of the Succession Regulation: Building Future Uniformity upon Past Divergencies, Ilaria Viarengo: Choice of law; Carlo Alberto Maroz: The European Certificate of Succession. Its creation, purpose, contents and effects

Maiusz Zalucki: New evolutionary european regulation on succession matters. Key issues and doubts

Jennifer Bost: Nothing Certain About Death and Taxes (and Inheritance): European Union Regulation of Cross-Border Successions